

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ
Кафедра політології, права та філософії
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
Кафедра політичних наук і права**

ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**24 лютого 2022 р.
м. Полтава**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ
Кафедра політології, права та філософії
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
Кафедра політичних наук і права**

ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
III ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

24 лютого 2022 р., м. Полтава

Полтава
2022

УДК 32
П 50

Редакційна колегія:

Шаравара Тамара, проректор з науково-педагогічної роботи і перспективного розвитку Полтавського державного аграрного університету, доктор історичних наук, професор, голова редакційної колегії;

Дорогань-Писаренко Людмила, декан факультету обліку та фінансів, професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень Полтавського державного аграрного університету, кандидат економічних наук, професор;

Сизоненко Наталія, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавського державного аграрного університету, кандидат філологічних наук, доцент;

Ільченко Алла, доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавського державного аграрного університету, кандидат педагогічних, доцент;

Макарець Світлана, доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавського державного аграрного університету, кандидат історичних наук, доцент;

Некряч Анастасія, професор кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавського державного аграрного університету, доктор політичних наук, професор;

Подлесна Ганна, доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавського державного аграрного університету, кандидат психологічних наук, доцент;

Помаз Юлія, доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавського державного аграрного університету, кандидат історичних наук, доцент;

Приходько Сергій, доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавського державного аграрного університету, кандидат політичних наук, доцент.

Затверджено до друку вченою радою факультету обліку та фінансів Полтавського державного аграрного університету (протокол № 6 від 07.02.2022 р.).

УДК 32 **Політичні трансформації сучасного суспільства** : зб. матеріалів
П 50 **ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 24 лютого 2022 р.).**
Полтава : ПДАУ, 2022. 187 с.

До збірника ввійшли тези доповідей докторів, кандидатів наук, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, подані до організаційного комітету ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Політичні трансформації сучасного суспільства».

На основі міждисциплінарного підходу розглянуто кардинальні суспільно-політичні зрушення на глобальному та локальному рівнях, проаналізовано соціально-економічні, культурні, освітні трансформаційні процеси й модернізацію політичної системи.

Для науковців, викладачів закладів вищої освіти, аспірантів, докторантів, здобувачів вищої освіти ступенів вищої освіти бакалавр, магістр.

Тексти доповідей публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів, наведені факти та статистичні дані відповідають автори, а також наукові керівники (для студентів та аспірантів).

© ПДАУ, 2022

© Автори статей, 2022

Лисенко Юлія. ЦІНІСНО-СВІТОГЛЯДНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ: РОЛЬ ЛЮДИНИ У МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	92
Макарець Світлана. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ЯК ОСНОВНА КАТЕГОРІЯ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	96
Павлов Артем. ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ: ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ	99
Пасічник Віктор. ДО ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	103
Торський Віталій. УЧАСТЬ У ВИБОРАХ ЯК ФОРМА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	106
Помаз Юлія. ПРОЦЕС ВТІЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕЛІГІЇ В 1950-1960-Х РОКАХ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР	109
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	
Бобровський Максим. ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК НОВИЙ ІСТОРИЧНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	114
Дроботя Яна, Дорошенко Ольга. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА НА ТРАНСФОРМАЦІЮ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ	116

етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. 2014. Вип. 2 (70). С. 344–352.

6. Как проголосовали милениалы? URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2019/04/24/7213450/> (дата звернення 10.02.2022).

7. На парламентських виборах проголосували лише 27% молоді. URL: <https://uatv.ua/uk/na-parlamentskyh-vyborah-progolosuvaly-lyshe-27-molodi-tsentr-razumkova/> (дата звернення 10.02.2022).

*Юлія Помаз,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін,
Полтавський державний аграрний університет*

ПРОЦЕС ВТІЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕЛІГІЇ В 1950-1960-Х РОКАХ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР

Стратегія державної політики у сфері релігії в 1950-1960 рр. визначалася антицерковним спрямуванням комуністичної ідеології. Упродовж 1953-1955 рр. були зроблені деякі спроби демократизації суспільного життя в СРСР й УРСР. Проте, засади політики партійно-державних інституцій відносно РПЦ визначалися ідеями ідеологічної боротьби з релігією, обмеження церковної самостійності, ліквідації її політичного впливу, курсом на формування безрелігійної свідомості.

На початку 1950-х рр. кількість православних церков і молитовень в країні продовжувала зменшуватись. Упродовж 1948-1950 рр. в УРСР з обліку діючих було знято 629 церков і 10 монастирів. Станом на 1 січня 1951 р. у республіці діяли 8864 православні церкви і молитовні будинки. В УРСР функціонували 13 чоловічих і 26 жіночих монастирів [1, с. 5, 10, 13].

Поряд із скороченням церков неухильно зменшувалась і чисельність

служителів культу. Станом на 1 квітня 1952 р. в УРСР перебувало на обліку 8765 діючих церков і молитовень. Всі діючі церкви обслуговували 5857 священиків. Тобто, в 2908 церквах (33 % від діючих) були відсутні священики. Переважна більшість церков, що не мали постійних служителів культу, перебували у скрутному матеріальному стані [2, с.124]. У ряді областей представники місцевих органів влади застосовували грубі адміністративні методи, вилучаючи молитовні будинки без згоди релігійних громад.

Після смерті Й. Сталіна розпочинається період експериментів, спрямованих на пошуки шляхів подолання засад радянського тоталітаризму. Намітилися деякі позитивні зміни в державно-церковних взаєминах. Виразно проявилися тенденції до зростання активності релігійних громад і віруючих. Однак, вище партійне керівництво не збиралося відхилитися від головного постулату марксистського вчення про релігію як «опіум народу», сконцентрувавши основні зусилля на боротьбі з Церквою. Із 1954 р. остаточно встановлюється жорстка лінія в державно-церковних відносинах.

Головними тенденціями державної політики щодо сакральних споруд РПЦ у середині 1950-х рр. стали відносно незначні їх вилучення та рішуча відмова повернути релігійним громадам раніше відібрані в них культові будинки. Впродовж 1954-1956 рр. відкрилося декілька десятків храмів, але їх загальна кількість так і не досягла чисельності перших післявоєнних років. Подальший хід подій в Україні показав, що боротьба з «релігійними пережитками», санкціонована листопадовою 1954 р. постановою ЦК КПРС, поступово набувала гіпертрофованих розмірів. В УРСР ідеологічним підґрунтям ліквідації церкви і релігійного життя стала жорсткіша липнева (1954 р.) постанова ЦК партії.

Новий етап тотального наступу на релігію та церкву ознаменували собою постанови, прийняті ЦК КПРС та РМ СРСР у другій половині 1950-х років. Відповідно до Указу Президії ВР СРСР від 23 липня 1955 р. «Про заходи боротьби з антигромадськими паразитичними елементами» РМ СРСР

пропонували посилити боротьбу з незареєстрованим духовенством і ченцями. Передбачалося стягнення місцевими фінансовими органами прибуткового податку зі священників та інших осіб, які здійснювали релігійні обряди без реєстрації. Уповноважені РС РПЦ зобов'язувалися повідомляти фінансові органи про тих, хто підлягав такому оподаткуванню [3, с. 120].

Еволюції політики держави щодо релігії сприяли рішення XX з'їзду КПРС про демократизацію суспільства. Офіційне проголошення новою владою мети відновлення «радянської законності» після сталінських викривлень на практиці звелось до переслідувань найвпливовішої і найчисленнішої конфесії – РПЦ. У другій половині 1950-х рр. активно втілюються в життя заходи, спрямовані на скорочення мережі церков і молитовень. Динаміка закриття церков на території УРСР була наступною: 1948-1950 рр. – 629, 1951 р. – 68, 1952 р. – 213, 1953 р. – 60, 1954 р. – 40, 1955 р. – 18, 1956 р. – 17, 1957 р. – 10, 1958 р. – 64 [4, с. 80-81].

Радянська влада за допомогою різноманітних методів домоглася значного скорочення парафій в Україні. Загальна стратегія Ради в Справах РПЦ зводилася до створення таких умов, за яких будь-якій релігійній громаді можна було інкримінувати порушення законодавства про культу, зняти з реєстрації та покарати. За весь повоєнний період до 1 січня 1960 р. в УРСР були зняті з реєстрації 1552 православні громади [5, с. 14]. В рамках тотального обмеження діяльності церковних інституцій розпочалася кампанія масового вилучення культових споруд. Переважну більшість їх пристосовували під житло, склади, місця для утримання худоби або просто розбиралися на будматеріали.

Офіційні рішення про зміну партійної політики щодо релігії були прийняті на листопадовому пленумі (1958 р.) ЦК КПРС, на якому М. Хрущов оповістив семирічний план «побудови комуністичного суспільства». Остаточо встановлюється курс на формування безрелігійної свідомості, негативного відношення до церкви й релігії, на підпорядкування державної політики в релігійній сфері ідеологічним установкам партії. Широка антирелігійна

кампанія кінця 1950-х–початку 1960-х рр. ознаменувалася нищенням церковної мережі, досягненням цілковитого контролю над усіма сферами діяльності РПЦ. Вістря антирелігійної боротьби було спрямовано на закриття духовних семінарій, ліквідацію монастирів. Станом на 1 січня 1959 р. в УРСР функціонували 10 чоловічих і 30 жіночих монастирів [6, с. 10]. На виконання постанови Ради Міністрів СРСР від 16 жовтня 1958 р. Рада Міністрів УРСР у 1959 р. розробила матеріали на закриття 19 монастирів і скитів [7, с.115]. У 1959 р. в УРСР припинили функціонування 12 монастирів і скитів [8, с. 222].

Період початку 1960-х рр. означився застосуванням брутальних методів по зачиненню, пограбуванню і руйнуванню храмів. Загальна кількість вилучених у 1960 р. по УРСР культових споруд становила 747, тобто в 2,8 й 11,7 разів більше, ніж за 1959 р. та 1958 р. відповідно [9, с. 187].

У діяльності органів, на які була покладена реалізація політики держави щодо релігії та церкви, визначальною стала постанова РМ СРСР «Про посилення контролю за виконанням законодавства про культури» № 263 від 16 березня 1961 р. та РМ УРСР № 590 від 29 квітня 1961 р., яка не була опублікована і поширювалася тільки для службового користування. Діяльність церковних громад обмежувалася здійсненням богослужінь і була поставлена в такі умови, за яких їх економічне існування ставало проблематичним. Зокрема, договори про ремонт церковних приміщень могли укладати лише окремі члени релігійних громад, оскільки церква не вважалася юридичною особою. Приходи, священики, єпископи обкладалися податком за прогресивною шкалою в розмірі 81% як «прибуткові» приватні підприємства. Відтепер фінансова і господарська діяльність церковної громади вилучалася із компетенції священика і передавалася виборній церковній Раді, яка звітувалася тільки перед місцевими органами влади і уповноваженим [10, с. 46]. Єпархіальні управління та релігійні громади зобов'язувалися перевести грошові засоби в Держбанк [11, с. 1].

Підсумком репресивних заходів, здійснених партійно-державними функціонерами в УРСР за період 1960-1964 рр. стало зменшення чисельності

парафій з 7460 до 4565, тобто на 2895 одиниць [12, с. 4]. За період 1960-1962 рр. припинили церковну діяльність близько 1508 священиків [13, с. 92].

У другій половині 1960-х рр. реаліями суспільно-політичного життя в СРСР й в Україні стали безупинні переслідування священиків і віруючих. В руках держави залишалася монополія на регулювання чисельності церков. Проте, боротьба з релігією, порівняно з періодом хрущовської «відлиги», відбувалася досить обережно.

Джерела та література:

1. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 3. Спр. 88.
2. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 1572.
3. Баран В. К. Влада і церква: з історії взаємин у 1945-1965 роках. *Сучасність*. 1995. № 5. С. 113-128.
4. ЦДАВО України. Ф.Р-2. Оп. 10. Спр. 1039.
5. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 5205.
6. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 1. Спр. 185.
7. ЦДАВО України. Ф.Р-2. Оп. 9. Спр. 5685.
8. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 70. Спр. 2420.
9. ЦДАВО України. Ф.Р-2. Оп. 9. Спр. 9306.
10. Кривенко С. До історії відносин радянських установ та православної церкви. Черкащина 1944-1965 рр. *Родовід*. 1996. № 1. С. 31-56.
11. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 1. Спр. 237.
12. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 24. Спр. 6007.
13. ЦДАВО України. Ф. 4648. Оп. 1. Спр. 374.

Наукове видання

ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Полтава, 24 лютого 2022 р.)

Авторська редакція.
Комп'ютерна верстка –Подлесна Г. В.

Умовн. друк. аркушів – 7,3. Гарнітура Times New Roman Cyr.